

ביאורים

ריה"ל מחדש חידוש נוסף. הדתות השונות טוענות שהייתה התגלות אלוהית ליחיד, וכל ההמון הרב צריך להאמין שאכן הייתה התגלות כזו. היהדות אומרת דבר מיוחד במינו. הקב"ה התגלה לכל עם ה'. בזמן מתן תורה כל ישראל היו נביאים. כולם שמעו את ה' וראוהו בעיניהם. כולם אמרו בפה מלא 'זה אלי ואנוהו!' אך ההתגלות הזאת הייתה לכל אחד ואחד לפי כוח קליטתו. כולם שמעו את ה' אך הוא התגלה באופן אחר לגמרי לאדם הפשוט ולאיש המעלה. למרות זאת לכולם היה ברור שזהו הקב"ה שמדבר איתם ומתגלה אליהם.

כך גם במהלך הדורות. כל הנביאים שקמו לישראל חוו התגלות אלוהית, אך כל אחד קלט זאת לפי מדרגתו. הדבר מתבטא במשלים השונים שמופיעים בנבואות. אך למרות השוני במראות הנבואה כולם יכולים להעיד על דבר אחד ברור - בכל המשלים שהופיעו בנבואות הקב"ה הוא הנמשל. בין אם המשל היה על גיבור מלחמה ובין אם על מישוה שנראה כזקן ויושב בשיבה. הפירוש הוא אחד - אלה מידותיו של הקב"ה. לכל הנביאים יש אותה עין פנימית שרואה את מהותו של המשל: הקב"ה מסתתר מאחורי כל התופעות, והוא זה שמניע את כל המציאות.

ריה"ל מוסיף דבר נוסף. אנו פוגשים משלים רבים המתארים את הקב"ה כאדם. למה הקב"ה נמשל דווקא לאדם ולא לדברים אחרים? והרי הדבר יכול להביא לטעות אמונית ולגרום לאנשים הפשוטים לחשוב שהקב"ה הוא אדם כמונו? ההסבר הוא שהאדם הוא הבריאה הקרובה ביותר שאפשר לדמותה לקב"ה. האדם הוא עולם קטן. הוא מורכב מדומם (עצמות), ומצומח (השערות הצומחות ומתפתחות), מחי (כוחות ההולדה), ובעיקר מנפש רוחנית אשר מניעה את הכול. כך גם העולם מורכב מכל חלקי הנבראים, דומם, צומח, חי ואדם, והקב"ה מעל הכול ומחיה את הכול. החידוש המדהים הוא שהקב"ה ברא כך את האדם מלכתחילה, כדי שעל ידי התבוננות בו נוכל לראות את התגלות הקב"ה בעולם.

הרחבות

האדם - 'עולם קטן'

יכבד דמו המתפלספים העולם לאדם גדול, והאדם לעולם קטן. יסוד הדימוי מצוי כבר במדרש: "שהמשכן שקול כנגד כל העולם וכנגד יצירת האדם שהוא עולם קטן. כיצד? כשברא הקדוש ברוך הוא את עולמו כילוד אשה בראו, מה ילוד אשה מתחיל בטבורו ומותח לכאן ולכאן לארבעה צדדין כך התחיל הקדוש ברוך הוא לבראות את עולמו מאבן שתיה תחלה וממנה הושתת העולם... ויצירת הולד כיצירת העולם, כנגד יצירת הולד במעי אמו" [מדרש תנחומא פרשת פקודי, ג]. ובדברי האבן עזרא מצינו: "והיודע סוד נשמתו ומתכונת גופו, יוכל לדעת דברי העולם העליון, כי האדם דמות עולם קטן, והוא היה סוף בריאתו בארץ" [פירוש האבן עזרא לשמות כה, מ].

המלבי"ם הסביר בהרחבה דימוי זה: "וכמו שנקרא העולם בכללו בשם אדם גדול כן נקרא האדם בשם עולם קטן, כי כל העולמות שברא ה' וכל המציאות כולו שנוסד בששת ימי המעשה ועד סוף כולם נקבצו באו ביצירת האדם והושתלו בו... עד שהאדם הוא צלם כל מעשה בראשית והנשמה אשר נפח בו מרוחו שהיא אלהית וחלק אלוה ממעל היא מתפשטת בעולם הקטן הזה ומניעה ומחיה ומנהיגה אותו כהתפשטות האלהות בעולם הגדול... כי האדם מנהיג את מרכבתו הקטנה שהיא גייתו, כמו שינהיג המלך העליון את מרכבתו הגדולה שהיא העולם הגדול" [פירוש המלבי"ם לשמות, רמזי המשכן שבסוף הספר].

שאלות לדין

מה ההבדל בין הצייר או המלחין לפני שהם יוצרים את יצירת האומנות לבין הנביא לפני נבואתו, לכאורה לשניהם יש "עין נסתרת"?

"יודע" שהיא צורה מתאימה למשורת הנשמע. בתרבות של מותגים, איך ניתן לבנות עולם דימויים בריא?

והגדולה שבראיות על אמתתן היא הסכמות כל המין הזה על הצורות ההן, רצוני לומר: כל הנביאים, כי הם רואים דברים שפועלים בהם קצתם לקצתם, כמו שאנו עושים במוחשינו, שהרי אנו מעידים במתיקות הדבש ומרירות הפקיעה, ואם נראה מי שחלק עלינו נאמר שהוא חורג מהענין הטבעי. ואלה בלי ספק רואים את העולם ההוא האלהי בעין הנסתרת, ורואים צורות מתאימות לטבעיהם ולמה שהרגלו, ומתארים אותו בתארים אשר ראו אותו, מגשמות, ואותם התארים אמתיים ביחסם אל מה שיבקשוהו ההשערה והדמיון והחוש, ואינם אמתיים ביחסם אל העצם אשר יבקשוהו השכל, כמו שמשלנו במלך, כי הנה מי שאמר: "הוא הגבוה, הלכן, לובש המשי, אשר על ראשו האות", ומה שדומה לזה, לא כזב, ומי שאמר: "אינו זה, אלא הנבון, המבחין, המצוה, המזהיר בארץ פלוגית בדור פלוגי על אמה פלוגית", לא כזב גם כן. ולפיכך ראה הנביא בעין הנסתרת את השלמה שבצורות אשר ראה, בדמות מלך או שופט יושב על כסא בנסבות של צווי ואזהרה ומנוי והעברה, והוא יודע שהיא צורה מתאימה למלך שמשמעים לו, ואם ראה דמות נושא כלי זין, או נושא כלי פתיבה, או משנס מתניו לעשות דבר מה, הוא יודע שהיא צורה מתאימה למשרת הנשמע. ואל יקשה בענין דמות אדם לבוא. אמןם בהתבוננות השכל הרי הוא מזהו תחלה באור, לפי שהוא הנכבד שבמיוחסות והדיק שבהם, והמקיף וכולל חלקי העולם יותר מכלם, וכאשר יחשב בתארים אשר אין מנוס מהם, בדרך העברה או באמת, כגון חי יודע ויכול ורצה ומנהיג ומסדר ונותן לכל דבר את המועיל לו ושופט צדק, לא ימצא בזה שאנו רואים יותר דומה לו מהנפש המדברת, והיא האדם השלם, והיא הוא באשר הוא אדם, לא באשר הוא גוף, כי הוא משתתף בזה עם הצמחים, ולא באשר הוא בעל חיים, כי הוא משתתף אף בזה עם הבהמות. וכבר דמו המתפלספים העולם לאדם גדול, והאדם לעולם קטן. ואם כן, וה' הוא רוח העולם ונפשו ושכלו וחיותו, כמו שנקרא "חי העולם", הרי כבר נתברר הדמיון בדרך השכל. כל שכן שלנבואה ראייה יותר ברורה מההקש, ואותה הראייה השיגה את העליונים בעין, וראתה את שוכני השמים מהרוחניים המקרבים וזולתם בצורת אדם. ואליהם הרמז באמרו יתעלה: "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", רוצה לומר: אני כבר דרגתי את הבראיה והולכתיה על סדר החקמה, מן היסודות אל המחצבים, אל הצמחים, אל חיות המים והאוויר, ואחר כן אל חיות הארץ בעלות החושים החדים וההרגשות הנפלאות, ואין אחרי אותה המדרגה אלא מדרגה שהיא קרובה אל הסוג האלהי המלאכי, וברא אדם בצורת מלאכיו ומשרתיו המקרבים אליו במדרגה, לא במקום, פי יתעלה מהמקום.

קצתם לקצתם - ניתן להביא ראייה ממראה נביא למראה חברו. **אותם התארים** - המגושים. **ביחסם אל מה שיבקשוהו** - בהתאמה לתפקידם של התארים. **העצם** - מהות כוונת מראה הנבואה. **דמות האדם** - הנביא מדמה את ה' לאדם. **מדמהו** - את הבורא. **המקיף וכולל וכו'** - האור מתפשט בכול וכולם נהנים ממנו. **יותר דומה לו מהנפש המדברת** - מדמיון הבורא לנפש האדם. **היא הוא** - הנפש היא מהות האדם. **הדימוי** - של הבורא לאדם. **המקרבים** - יותר קרובים, כביכול, לה'. **לא במקום** - קרבת המלאכים לה' אינה גיאוגרפית אלא פנימית.